

Hallintovaliokunnan mietintö 3/1995 vp

Hallituksen esitys laiksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa

Eduskunta on 6 päivänä syyskuuta 1995 lähettänyt hallintovaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi edellä tarkoitetun hallituksen esityksen n:o 57/1995 vp.

Perustuslakivaliokunta ja puolustusvaliokunta ovat eduskunnan päätöksen mukaisesti antaneet valiokunnalle lausuntonsa. Lausunnot (PeVL 8/1995 vp ja PuVL 1/1995 vp) on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Pekka Pitkänen ja vanhempi hallitussihteeri Timo Turkki puolustusministeriöstä, poliisijohtaja Reijo Naulapää ja ylikomisario Hannu Hannula sisäasiainministeriöstä, lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist ja lainsäädäntöneuvos Leena Vettenranta oikeusministeriöstä, tietosuojavaltuutettu Jorma Kuopus, osastopäällikkö Erkki Laukkanen ja apulaisosastopäällikkö Kalevi Klefström pääesikunnasta, osastopäällikkö Matti Simola suojelupoliisista, ylitar kastaja Kaarina Koskinen ulkomaalaisvirastosta, varapuheenjohtaja Kyösti Kerälä Suomen Poliisijärjestöjen Liitosta, toinen varapuheenjohtaja Heikki Poukka Suomen Nimismiesyhdistyksestä, majuri Risto Rautava Upseeriliitosta, päälouottamusmies Harri Sirén Päälystöliitosta, johtaja Risto Ikäheimo Puhelinlaitosten Liitosta, päälakimies Pekka Leskinen Suomen PT Oy:stä, johtaja Jorma Koivunmaa Telecom Finland Oy:stä sekä professori Pekka Koskinen, apulaisprofessori Matti Pellonpää ja apulaisprofessori Martin Scheinin Helsingin yliopistosta. Lisäksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies Pirkko K. Koskinen, ulkoasiainministeriö, Rajavartiolaitoksen esikunta, Poliisin lääninjohto ry ja Puolustusvoimien henkilökuntaliitto ry ovat antaneet kirjallisen asiantuntijalausunnon.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimis-

sa. Lakiehdotuksen mukaan puolustusvoimat huolehtisi tiettyjen, puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön sanottuun palvelussuhteeseen liittyvien rikosten tutkinnasta sekä turvallisuus- ja valvontatehtävistä sotilaallisen maanpuolustuksen alalla. Laissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi puolustusvoimissa poliisin tehtäviä suorittavan virkamiehen toimivaltuuksista, poliisitoimintaa varten ylläpidettävistä henkilörekistereistä ja rekisterinpidosta.

Perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan lausunnot

Hallintovaliokunta on ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan lausunnoissa esitetyt näkökohdat. Muiden kuin varsinaisten valtiosääntöoikeudellisten huomautusten osalta valiokunta on myös saanut lisäselvityksiä, minkä jälkeen valiokunta on koko käytettävissä olevan aineiston perusteella tehnyt tarpeelliset muutosehdotukset ja täsmennykset. Tämä on osittain tapahtunut lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Jäljempänä ei enää välttämättä erikseen viitata valtiosääntöoikeudellisia kysymyksiä lukuun ottamatta tämän mietinnön liitteinä olevissa lausunnoissa esitettyihin huomautuksiin.

Valiokunnan kannanotot

1. Yleisiä näkökohtia

Puolustusvoimien poliisitoiminnasta on aiemmin säädetty pelkästään asetuksella (18/67) ja tällöinkin varsin suppeasti viittaamalla pääasiasa poliisia koskeviin säädöksiin. Asetuksesta voidaan todeta, ettei siinä ole esimerkiksi mainintaa puolustusvoimien ja poliisin yhteistoiminnasta rikostutkinnassa. Uuden poliisilain (493/95) perusteella on välttämätöntä säätää lailla poliisin

tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa. Hallituksen esitys on poliisitehtävien ja niihin liittyvien toimivaltakysymysten osalta laadittu osittain viittaamalla poliisilain, esitutkintalain (449/87) ja pakkokeinolain (450/87) säännöksiin ja osaksi kirjoittamalla tarpeellisia säännöksiä tähän lakiehdotukseen. Puolustusvoimien viranomaisten pitämien henkilörekisterien osalta on esityksen valmistelussa noudatettu soveltuvin osin henkilörekisterilakia (471/87) ja poliisin henkilörekisterilain (509/95) säännöksiä.

Puolustusvoimissa on tutkittu vuosittain noin 6 000 sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/83) tarkoitettua rikosta tai rikkomusta. Pääosa tutkinnasta on tapahtunut joukko-osastoissa, jolloin tutkinnan toimittamisesta on vastannut asianomainen kurinpitoesimies sotilaskurinpitolain (331/83) perusteella. Huomattava osa sanotuista teoista, jotka ovat useimmiten olleet myös rikostutkinnallisesti yksinkertaisia, on ollut niin vähäisiä, että niistä on määrätty seuraamus ainoastaan kurinpitomenettelyssä.

Puolustusvoimien varsinaisesta rikostutkinnasta ovat aiemminkin huolehtineet pääesikunnan tutkintaosaston pääosaston ja aluetoimistojen rikostutkijat. Pääesikunnan tutkintaosaston tutkittavaksi on tullut vuosittain noin 200 asiaa. Vakavampien rikosten osalta ja yleensäkin kuolemaan tai vakavaan ruumiinvammaan taikka huomattaviin vahinkoihin johtaneissa rikos- tai onnettomuustapauksissa puolustusvoimat ovat valiokunnalle esitetyn tiedon mukaan pyytäneet poliisin virka-apua.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan puolustusvoimien poliisitoiminnan tehtäväalueiksi tiettyjen rikosten esitutkintaa sekä lakiehdotuksessa määriteltyjä turvallisuus- ja valvontatehtäviä. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää perusteltuna puolustusvoimien tehtävästä ja toiminnan luonteesta johtuvista erityisistä syistä sallia puolustusvoimien oma poliisitoiminta ainakin tässä vaiheessa, joskaan kysymys ei ole täysin ongelmaton.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi puolustusvoimien oikeutta toimittaa esitutkinta myös sellaisen henkilön osalta, joka on jo ehtinyt kotiutua varusmiespalveluksesta. Valiokunta katsoo, että kyseinen tutkinta soveltuu luonteeltaan hyvin puolustusvoimien suoritettavaksi silloin, kun tutkinta suoritetaan välittömästi tai lyhyehkön ajan kuluttua varusmiespalveluksen päättymisen jälkeen.

Esityksen mukaan puolustusvoimat saisi lisäksi oikeuden tutkia puolustusvoimien palve-

luksessa olevien siviilihenkilöiden tekemiksi epäillyt sellaiset rikokset, joilla olisi lakiehdotuksesta ilmenevät yhtymäkohdat puolustusvoimiin. Valiokunta on päätenyt puoltamaan tätäkin laajennusta hallituksen esityksessä ilmenevistä syistä. Puolustusvoimien esikunnissa, tuotantolaitoksissa ja varikoissa palvelee suuri määrä siviilihenkilöstöä, ja siten samaan rikokseen voi olla osallisina sekä siviilejä että sotilaita. Vaikka rikokset sinänsä olisivat vähäisiä, niiden tutkiminen saattaa vaatia paljon aikaa ja työtä. Tyypillisiä tässä yhteydessä mainittavia tapauksia ovat varastovajaukset, joiden syyksi epäillään väärinkäytöksiä ja jotka puolustusvoimien hallussa olevan materiaalin luonteen vuoksi on tutkittava lähtökohtaisesti aina perusteellisesti.

Tärkeä kysymys käsiteltävän asian kannalta on, voidaanko säädettävällä lailla puolustusvoimien sisäisessä esitutkinnassa taata tutkinnan luotettavuus ja asianosaisten oikeusturva ottaen arvioinnissa huomioon tehtävien laajeneminen edellä todetulla tavalla. Asiantuntijoiden kuulemisessa on laillisuusvalvontaa suorittavan viranomaistahon puolelta todettu tutkinnan puolueettomuuteen suhtaudutun kriittisesti varsinkin, kun kysymys on ollut ylempiarvoisten upseerien epäilyistä rikoksista.

Myös poliisihallinnon osalta tutkinnan puolueettomuuteen voidaan ainakin muodollisten seikkojen perusteella esittää kritiikkiä tutkittaessa poliisin toimesta poliisin tekemiksi epäiltyjä rikoksia. Tältä osin järjestelmään kaavailaan muutoksia, vaikka ongelmatonta uudistuksessa ei ole riittävän ammattitaidon turvaaminen. Poliisin tekemien rikosten esitutkinnassa tulisi valmistuneen työryhmän mietinnön mukaan toimimaan tutkinnan johtajana ulkopuolinen virallinen syyttäjä ja tutkinnan suorittaisivat päällystötason poliisimiehet.

Rikostutkinnan riippumattomuutta koskevien näkökohtien osalta voidaan tämän lakiehdotuksen osalta todeta, että pääesikunnan tutkintaorganisaatio on suoraan pääesikunnan alaisena erillään puolustusvoimien muista johtosuhteista ja niistä joukko-osastoista, joissa tapahtuneita rikoksia ja rikkomuksia se tutkii. Lisäksi lakiehdotus mahdollistaa aina asian siirtämisen poliisiin tutkittavaksi, jos tutkinnan puolueettomuuteen saattaisi kohdistua epäilyjä. Saadun selvityksen perusteella voidaan todeta, että tutkintatehtävissä on aiemminkin tukeuduttu poliisin apuun, eikä valiokunnan tietoon ole tulut järjestelmän asianmukaiseen toimivuuteen liittyviä erityisiä ongelmia. Joka tapauksessa va-

liokunta katsoo aiheelliseksi ehdottaa jäljempänä lakiehdotukseen ja sen perusteluihin täsmennyksiä, jotka osaltaan lisäävät yleistä luottamusta puolustusvoimissa tapahtuvan esitutkinnan asiallisuuteen.

Puolustusministeriön selvityksen perusteella hallinnonalan dualistisuus merkitsee sitä, että suoraan ylipäällikön alaiset sotilaskäskyasiat ovat suoranaisen parlamentaarisen vastuun ulkopuolella. Puolustusvoimien poliisitoiminta ei kuitenkaan kuulu sotilaskäskyasioiden piiriin, minkä vuoksi toiminnan ylin valvonta kuuluu puolustusministeriölle ja siten puolustusministerin parlamentaarisen vastuun piiriin.

Puolustusvoimien poliisitoimintaa varten pidettäviä henkilörekistereitä ja tietojen saantia muilta viranomaisilta koskevat säännökset ovat olleet varsin niukat ja puutteelliset. Tietojen luovuttamista muiden viranomaisten rekistereistä koskevat säännökset on otettu tähän lakiin poiketen siitä periaatteellisesti oikeana pidettävästä tavoitteesta, että nämä säännökset tulisi kirjoittaa tietoja luovuttavaa viranomaista koskevaan säädökseen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että sanotun epäkohdan johdosta ryhdytään toimenpiteisiin tietoja luovuttavien viranomaisten oman lainsäädännön tarkistamiseksi. *Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että mahdollisimman pian voidaan ottaa puolustusvoimien poliisitoimintaan liittyvät muiden viranomaisten hallussa olevien tietojen luovuttamisen sallivat säännökset puolustusvoimia koskevan varsinaisen oman lainsäädännön sijaan tietoja luovuttavaa viranomaista koskevaan lainsäädäntöön.*

Valiokunta pitää periaatteellisena lähtökohdana sitä, että poliisitehtäviä voivat hoitaa varsinainen poliisiorganisaation ulkopuoliset viranomaiset vain rajoitetusti ja tällöinkin erityisistä syistä, mihin seikkoihin valiokunta on edellä viittannut. Tämän vuoksi ja lakiehdotuksen käsittelyn aikana esiin nousseet seikat huomioon ottaen on välttämätöntä järjestää tehokkaasti lain soveltamisen seuranta. *Valiokunta edellyttääkin hallituksen huolehtivan lain soveltamisen ja sen toimivuuden seurannasta kiinnittäen erityistä huomiota asianosaisten oikeusturvaan ja tietosuojaan rikostutkinnassa liittyviin kysymyksiin, tutkittavien rikosten laatuun, toimivaltuuksien käyttöön ja mahdollisiin päällekkäisyyksiin poliisin tehtäviin nähden sekä että hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi arvioiden samalla puolustusvoimien poliisitoimintaa koskevan erillislainsäädännön tarpeellisuutta tulevaisuuden näkökulmasta.*

2. Pykäläkohtaiset kannanotot

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Puolustusvoimien poliisitehtävät. Perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan lausunnoissa arvioidaan lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainituissa tehtävissä saattavan syntyä käytännössä päällekkäisyyttä suojelupoliisin toiminnan kanssa.

Hallintovaliokunta toteaa saadun selvityksen perusteella, että ehdotettu säännös on tarkoitettu vastaamaan noudatettua käytäntöä. Tarkoitus on myös, että suojelupoliisi toimii edelleen luvattoman tiedustelutoiminnan torjunnasta vastaavana yleisviranomaisena niin siviili- kuin sotilastiedustelunkin osalta. Mahdollisten epäselvyyksien välttämiseksi valiokunta on päättänyt ehdottaa 1 §:n 1 momentin 4 kohdan täsmentämistä siten, ettei säännöksen voida tulkita rajoittavan suojelupoliisin nykyistä toimivaltaa.

Suojelupoliisilla tulee olla valtuudet toimia myös esillä olevan säännöksen tarkoittamalla sotilaallisen maanpuolustuksen alalla senkin johdosta, että pääesikunnan toimivaltuudet eivät ulotu laittomaan tiedustelutoimintaan liittyvään rikostutkintaan, joka kuuluu yksinomaan suojelupoliisille.

Valiokunta ehdottaa edellä lausutun lisäksi 1 §:n 1 momentin 4 kohdan täsmentämistä siten, että pääesikunnan turvallisuus- ja valvontatehtävien toimivaltuudet liittyvät kaikissa tilanteissa laittoman toiminnan estämiseen. Näin pääesikunnan tehtäviin kuuluisivat poliisin hallinnosta annetun lain (110/92) 10 §:n 1 momentissa tarkoitetut turvallisuus- ja valvontatehtävät, jos ensinnäkin on kysymys sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan estämisestä taikka sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämisestä. Hallintovaliokunta katsoo, että lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohta on valiokunnan ehdottamin täsmennyksin riittävän selkeä suojelupoliisin ja puolustusvoimien rikosten ennalta estävää toimintaa koskevan toimivallan suhteen. Täsmennys rajaa myös hallituksen esitystä selkeämmin laittomaan toimintaan liittyvän esitutkinnan yksinomaan suojelupoliisin tehtäväksi.

Säännöksessä käytetty käsite sotilaallinen maanpuolustus on tarkoitettu rajaamaan siinä tarkoitettuja tehtäviä koskemaan sellaisia hankkeita, joiden vaikutukset ulottuvat puolustusvoimien

mien piiriin. Tehtävänä olisi siten seurata Suomen sotilaalliseen maanpuolustukseen kohdistuvaa tiedustelua ja pyrkiä estämään laiton tiedustelutoiminta sekä sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantava laiton toiminta. Kysymys on, kuten edellä on todettu, ennalta estävästä toiminnasta, laiton toimintahan saa aina sisältönsä ja rajauksensa rikosoikeudellisesta lainsäädännöstä. Ennalta estävän toiminnan toimivaltuudet ulottuvat luonnollisesti sinänsä lailliseen toimintaan aina niin pitkälle kuin toimivallan käyttöä voidaan hyväksyttävästi perustella 1 §:n 1 momentin 4 kohdan tarkoittaman laittoman toiminnan estämisellä. Säännös antaa siten puolustusvoimille asianmukaisen ja riittävän toimivallan. Ennalta estävän toiminnan toimivaltuudet eivät voi kuitenkaan ulottua sellaisiin tapahtumiin, joilla ei voida edes välillisesti ajatella olevan mitään yhtymäkohtia laittomaan toimintaan. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä myös jäljempänä 11 §:n perusteluissa lausuttuun.

Lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisalan osalta on syytä edelleen todeta, että säännöksen soveltamisalaan kuuluvat sekä varsinaiset ulkoiset uhkat, jotka kohdistuvat Suomen sotilaalliseen maanpuolustukseen, että laitton sotilaallinen tiedustelutoiminta, jota harjoittavat Suomen kansalaiset ja muut henkilöt lähinnä vieraan valtion lukuun. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että toiminta säännöksessä tarkoitettujen uhkien torjumiseksi on voitava kohdistaa myös henkilöihin, jotka eivät kuulu puolustusvoimien henkilökuntaan.

Nykyisillä teknisillä välineillä laitonta tiedustelutoimintaa voidaan harjoittaa muuallakin kuin puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, minkä vuoksi puolustusvoimien toimivalta laittoman toiminnan estämiseksi ei voi rajoittua vain tälle alueelle. Puolustusvoimien alueet ovat suljettuja alueita, joille tuloon vaaditaan pääsääntöisesti erityinen lupa. Pelkästään puolustusvoimien omien alueiden valvonta ei edellyttäisi ehdotetussa laissa tarkoitettuja toimivaltuuksia.

Edellä esitetyn perusteella valiokunnan käsityksen mukaan on käytännössä mahdollista, että suojelupoliisin ja puolustusvoimien tehtävissä saattaa olla päällekkäisyyttä. Edellä esitetyt näkökohdat huomioiden tätä on valiokunnan mielestä kuitenkin pidettävä hyväksyttävänä. Saadun selvityksen perusteella pääesikunnan ja suojelupoliisin yhteistyö on sujunut hyvin eikä kummallakaan taholla ole nähty tässä suhteessa ongelmia myöskään tulevaisuutta ajatellen.

Lisäksi valiokunta huomauttaa, että jäljempänä 1 §:n 2 momenttiin ehdotettavat täsmennykset yhteistoiminnasta poliisin kanssa soveltuvat myös 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainittuihin tehtäviin.

Lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tehtävän suorittamisesta puolustusvoimien ja poliisin yhteistoiminnassa sekä tehtävän siirtämisestä kokonaan poliisin suoritettavaksi. Hallituksen esityksen sanamuoto näyttää jättävän päätöksenteon sekä yhteistoiminnan että tehtävien siirtämisen osalta lähes täysin puolustusvoimien vapaaseen harkintaan, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä. Hallintovaliokunta ehdottaakin viitaten samalla perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyyn 1 §:n 2 momentin muuttamista siten, että momentti kuuluisi seuraavasti: ”Asian laadun vaatiessa 1 momentissa tarkoitettu tehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa. Jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, tehtävä on siirrettävä kokonaan poliisin suoritettavaksi.”

Myöskään valiokunnan ehdottamassa muodossa 1 §:n 2 momentissa ei ole pykälän sanamuodossa tarkkaan yksilöity, milloin tutkinta tehtävä on siirrettävä poliisin suoritettavaksi taikka tehtävä on suoritettava yhteistoiminnassa. Valittua ilmaisua valiokunta perustelee sillä, että ennakolta on vaikea kattavasti ja yksiselitteisesti luetella ne rikokset, jotka olisi aina siirrettävä poliisin tutkittavaksi, sekä myös ne tilanteet, joissa aina olisi toimittava yhteistoiminnassa. Periaatteellisenä lähtökohtana on tietysti pidettävä myös sitä, että yhteistoiminnassa tutkittavia rikoksia vakavamman asteiset teot tulisi siirtää poliisin tutkittavaksi. Valiokunta korostaa, että ehdotettu muutos velvoittaa joka tapauksessa puolustusvoimia suorittamaan omalla vastuullaan perusteellisen harkinnan siitä, tulisiko tutkinnan julkiseen puolueettomuuteen kohdistumaan arvostelua, jos puolustusvoimat suorittaisi kyseessä olevan rikoksen esitutkinnan sekä muutoinkin arvioimaan tehtävän suorittamisen siirtämistä poliisille samoin kuin yhteistoiminnan tarvetta. Sanotun ohella valiokunta huomauttaa, että ehdotettu sanamuoto on kuitenkin niin täsmällinen, että jäljempänä esitetyt perustelut ovat momenttia selittävinä tarkoitettut noudatettaviksi.

Hallintovaliokunta katsoo, että tutkinnan puolueettomuuden vaatimus edellyttää asian siirtämistä poliisin johdolla tutkittavaksi ainakin silloin, kun

— puolustusvoimien poliisitehtävää suorittavan virkamiehen epäillään poliisitehtävässä taikka muutoin syyllistyneen rikokseen,

— puolustusvoimien poliisitehtävää suorittavan virkamiehen suoranaisessa esimiesasemassa olevan henkilön epäillään syyllistyneen sellaiseen tekoon, jonka muutoin tutkisi puolustusvoimien poliisiorganisaatio,

— kyseessä on muuten laadultaan tai yhteiskunnalliselta merkitykseltään sellainen puolustusvoimia koskeva asia, joka tutkinnan riippumattomuuden varmistamiseksi tai korostamiseksi on suoritettava puolustusvoimien ulkopuolisen viranomaisen toimesta.

Esitutkinta on lähtökohtaisesti aina siirrettävä poliisille, kun tutkittavana on rikoslain 21 luvussa mainittu tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, kuolemantuottamus tai törkeä kuolemantuottamus, 28 luvussa mainittu törkeä kavallus, 31 luvussa mainittu törkeä ryöstö tai törkeä kiristys. Samoin on asianlaita muunkin lakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitettujen rikosten johdosta suoritettavan tutkinnan osalta, jos teosta on ollut seurauksena vakava henkilö- tai huomattava omaisuusvahinko.

Poliisin tutkittavaksi tulee saattaa myös poliisin erityisosaamista ja -tekniikkaa vaativien rikosten tutkinta.

Käytännössä edellä mainittujen rikosten tutkinta saattaa, tapauksesta riippuen, joltakin osin tapahtua myös yhteistoimintaluonteisesti, vaikka tutkinnan päävastuu ja johto kuuluisikin poliisille. Valiokunnan ehdottamassa muodossa 1 §:n 2 momentti turvaa myös poliisin ja puolustusvoimien tiedonkulun siten, että poliisilla on oikeus saada haluamansa tiedot puolustusvoimien tutkittavana olevasta rikoksesta, jotta poliisi omalta osaltaan voi arvioida yhteistoiminnan tai tutkinnan siirtämistä koskevaa tarvetta.

Valiokunta huomauttaa lisäksi, ettei voida lähteä pelkästään siitä, että rikoslaissa törkeäksi rikokseksi luokiteltu teko olisi aina siirrettävä rikoksen vakavuuden perusteella poliisin tutkittavaksi. Puolustusvoimilla on esimerkiksi sen hallussa olevan materiaalin luonne huomioon ottaen erityinen intressi tutkia ja selvittää puolustusvoimiin kohdistuvat omaisuusrikokset, jolloin on perusteltua suorittaa tutkinta riittävin voimavaroin ja mahdollisimman tehokkaasti. Esimerkiksi törkeän varkauden tunnusmerkistön täyttyminen ei tältä näkökannalta edellytä kovinkaan arvokkaan omaisuuden anastamista.

2 §. *Organisaatio ja kelpoisuusvaatimukset.* Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan,

että lakiehdotuksen 4 ja 5 § viittauksineen 2 §:ään sääntelevät toimivaltuuksia käyttävät virkamiehet. Lausunnon mukaan ehdotettu 2 § on sisällytettävä hyvin avonainen ja sitä on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan täsmennettävä, jotta lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Samalla tulisi ottaa huomioon kyseisessä lausunnossa esiin tuotu koulutusnäkökohta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyjen seikkojen huomioon ottamiseksi hallintovaliokunta ehdottaa 2 §:n kirjoittamista seuraavasti: ”Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavat pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehet, jotka ovat saaneet tehtävän edellyttämän koulutuksen, ja puolustusvoimien sotilaslakimiehet. Organisaatiosta ja virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista säädetään tarkemmin asetuksella.”

Valiokunnan ehdottaman sanamuodon perusteella suoraan laista ilmenee riittävällä tarkkuudella, ketkä virkamiehet hoitavat puolustusvoimissa varsinaisia poliisitehtäviä. Poliisitehtäviä suorittavien henkilöiden koulutus jäisi edelleen asetuksen varaan, kuten on asianlaita poliisinkin osalta. Pykälän sanamuodon ohjaava vaikutus on tässä suhteessa kuitenkin riittävä.

3 §. *Poliisitoiminnan yleiset periaatteet.* Valiokunta katsoo, että puolustusvoimien poliisitehtäviä hoidettaessa on noudatettava poliisilaissa säädettyjä periaatteita. Riittävää ei tässä suhteessa ole viitata ainoastaan poliisilain 2 §:ään, jossa ilmaistaan vain osa poliisitoiminnassa noudatettavista periaatteista. Tämän johdosta valiokunta ehdottaa 3 §:n täsmentämistä poistamalla sanan ”yleisiä” varsinaisesta lakitekstistä ja pykälän otsikosta. Muutosta on pidettävä asiallisesti merkittävänä.

2 luku. Toimivaltuusäännökset

4 §. *Toimivaltuudet.* Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan poliisitehtäviä puolustusvoimissa hoitavilla virkamiehillä on tehtävissään esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja poliisilaissa poliisimiehelle säädetty toimivaltuudet pykälästä ilmenevin rajoituksin. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa katsotaan, että lakiehdotuksen 4 §:n perusteella on selvää, mitkä toimivaltuudet voivat tulla käytettäviksi. Tältä kannalta ei ole niin ollen esteitä käyttää tavallista lainsäädäntöjärjestystä. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että telekuuntelun ja televälvönnön rajaaminen keinovalikoimasta olisi

syitä tehdä hallituksen esityksessä ehdotettua selkeämmin.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan edelleen, että toimivaltuuksien käyttötapaa koskevia säännöksiä lakiehdotuksessa on vain satunnaisesti. Valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisen käsittelyjärjestyksen noudattamisen edellytyksenä on lausunnon mukaan tältä osin sisällyttää lakiin säännökset, joilla varmistetaan, että käytettäessä esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain mukaisia toimivaltuuksia myös näiden lakien sisältämät menettelysäännökset tulevat sovellettaviksi.

Hallintovaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyt seikat huomioon ottaen 4 §:n jakamista kahdeksi momentiksi. Ensimmäisestä momentista ilmenisivät tehtävien suorittamiseen liittyvät virkamiesten toimivaltuudet. Lakitekniset parannukset on tehty ilmaisemalla selkeästi 1 momentin lopussa, että tarkoitus on rajata telekuuntelu ja televalvonta kokonaan keinovalikoimasta pois.

Uudessa 4 §:n 2 momentissa valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudellisen huomautuksen huomioon ottamista sekä edellä 2 §:n muuttamisesta johtuvaa, tässä kohdin teknisenä pidettävää täsmennystä.

5 §. *Tarkkailu ja tekninen tarkkailu turvallisuus- ja valvontatehtävissä.* Lakiehdotuksen 5 § koskee poliisilaissa tarkoitettua tarkkailua ja teknistä tarkkailua puolustusvoimien turvallisuus- ja valvontatehtävissä. Valiokunta pitää tärkeänä, että puolustusministeriö antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä, jolloin eduskunta osaltaan saa mahdollisuuden arvioida soveltamiskäytäntöä. Poliisilain 30 ja 31 §:ssä tarkkailu ja tekninen tarkkailu on sallittu kohdistaa yhtä tapausta lukuun ottamatta vain kotirauhan piiriin ulkopuolella oleviin henkilöihin. Kyseinen, tiettyihin edellytyksiin sidottu poikkeus liittyy välittömästi jotakin poliisitoimenpidettä edeltävään vaiheeseen.

Perusoikeusudistuksen yhteydessä perustuslakivaliokunta (PeVM 25/1994 vp) tähdensi kotirauhan piiriin ulottuvien toimenpiteiden välttämättömyyttä sen edellytyksenä, että niistä voidaan säätää tavallisella lailla. Nyt käsiteltävänä olevan asian kohdalla perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan puolustusvoimien turvallisuus- ja valvontatehtävien osalta ei ole löydettävissä sellaista hallitusmuodon 8 §:n 3 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädettyä perustetta, joka välttämättömyydellä oikeuttaisi toimenpi-

teiden ulottamisen kotirauhan piiriin. Hallintovaliokunta ehdottaakin sanotun valtiosääntöoikeudellisen huomautuksen johdosta 5 §:n 1 momentin muuttamista siten, että oikeus käyttää tarkkailua ja teknistä tarkkailua ei ulotu kotirauhan piiriin.

Edelleen hallintovaliokunta ehdottaa 5 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen kirjoittamista vastaavalla tavalla kuin 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa on turvallisuus- ja valvontatehtävät määritelty.

Lisäksi valiokunta ehdottaa 5 §:n 1 momenttiin 2 §:stä johtuvaa teknisenä pidettävää muutosta.

3 luku. Tietojensaantia koskevat säännökset

6 §. *Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekistereistä.* Valiokunta pitää välttämättömänä tietojen saantia eräiden viranomaisten rekistereistä koskevan 6 §:n täsmentämistä siten, että jokaisesta 1 momentin kohdasta käy ilmi, mihin tarkoitukseen pääesikunta voi saada kyseisiä tietoja. Samalla valiokunta ehdottaa hallituksen esityksen 6 §:n 2 momentin ottamista muutettuna lakiehdotuksen 1 momentin uudeksi 6 kohdaksi.

6 §:n 1 momentin 1 kohdan väestötietojärjestelmän henkilötietoja pidetään henkilön yksilöintiä sekä henkilö- ja perheoikeudellisen aseman ja toimivaltaisuuden selvittämistä varten. Sanottuja tietoja sekä lisäksi tietoja kotikunnasta ja asuinpaikasta pääesikunta tarvitsee sekä rikostutkinnassa että turvallisuus- ja valvontatehtävissä.

6 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitut oikeushallinnon tietojärjestelmästä saatavat tiedot ovat tarpeen esitutkintaviranomaisille, joiden tulee seurata syyttäjälle toimitettujen asioiden käsitteilyä. Tuomioistuimilta ja syyttäjiltä saatavilla tiedoilla, jotka myös antavat kuvan oikeuskäytännöstä, on tutkintatoimintaa yleisesti ohjaava, myös koulutuksellinen merkitys.

Oikeushallinnon tietojärjestelmistä pääesikunta saisi tietoja myös turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten. Tiedot ovat tarpeen henkilöstöön liittyvien turvallisuusriskien määrittelemiseksi ja henkilöiden sopivuuden arvioimiseksi. Nykyisinkin tuomioistuinten tulee antaa tietoja viranomaisille, jos tuomioistuin on tuominnut viranhaltijan rangaistukseen rikoksesta. Asiasta säädetään tietojen antamisesta viran- tai toimenhaltijan syyttämistä koskevissa jutuissa annetun asetuksen (272/26) 4 §:ssä. Tiedonsaanti asetuk-

sen nojalla ei ole aina käytännössä toiminut. Lakiin ehdotettavan säännöksen nojalla pääesikunta saisi tietoja muistakin ratkaisuista kuin niistä, joilla syyte on hylätty.

Ulkoasiainministeriön ja ulkomaalaisviraston tietojärjestelmästä saatavat tiedot palvelevat ainoastaan turvallisuus- ja valvontatehtäviä. Sen lisäksi pääesikunta saisi turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten tietoja poliisin passirekisteristä, jossa tiedot ovat ulkoasiainministeriön tietojärjestelmää laajemmin.

Valiokunta ehdottaa lisäksi 6 §:n 1 momentin 4 kohdan täydentämistä siten, että ulkomaalaisviraston tietojärjestelmästä pääesikunta voisi saada tietoja hallituksen esityksessä lausutun lisäksi turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten oleskelu- ja työlupaa koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä.

Lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainitut tiedot ovat tarpeen selvitetävänä olevan rikoksen tutkinnassa. Valiokunnan ehdotuksessa uudessa momentin 6 kohdassa mainitut tiedot poliisin rekistereistä ovat puolestaan tarpeen henkilön sopivuuden arvioimisessa puolustushallinnon alalla palvelemista varten. Tietoja käyttäisi esitutkintaa tai henkilön sopivuuden arviointia suorittava henkilö tehtävän edellyttämän ajan ilman, että tietoja olisi tarpeen tallettaa mihinkään rekisteriin. Tässä yhteydessä on syytä todeta, ettei puolustusvoimien poliisitoiminnassa saada käyttää poliisin rekistereistä saatuja tietoja laajemmin kuin poliisilla on oikeus niitä itse käyttää.

Edellä sanotun lisäksi valiokunta ehdottaa pykälän selkeyttämistä siten, että tietojen luovuttamista koskeva sopiminen rekisterinpitäjän kanssa kirjoitetaan 1 momentin sijasta hallituksen esityksen 3 momenttiin. Valiokunta ehdottaa 3 momenttiin selvyuden vuoksi vielä lisäystä, jonka mukaan tietojen luovuttaminen myös teknisen käyttöyhteyden avulla taikka konekielisessä muodossa olisi mahdollista sopimalla siitä luovuttavan rekisterinpitäjän kanssa. Samalla momentissa ollut viittaus 1 momentin 1—5 kohtaan ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi. Näin muutettuna hallituksen esityksen 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi lakiehdotuksen 2 momentiksi.

7 §. *Tietojen saanti muulta viranomaiselta.* Ehdotettu säännös vastaa tietojensaantia viranomaiselta koskevan poliisilain 35 §:n 1 momentin säännöstä. Valiokunta viittaa tältä osin poliisilakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen lisäksi sanottuun lakiehdotukseen liittyvän hal-

lintovaliokunnan mietinnön perusteluihin (HE 57/1994 vp ja HaVM 20/1994 vp).

Valiokunta pitää hyväksyttävänä lähtökohtana sitä, että annettaessa puolustusvoimille tehtäväksi huolehtia lakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitettujen rikosten tutkinnasta tulee puolustusvoimilla olla sama oikeus tietojen saantiin muulta viranomaiselta kuin poliisilla tämän tutkiessa vastaavia rikoksia. Sanottu periaate koskee myös turvallisuus- ja valvontatehtäviä.

Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 7 §:n tietojensaantia koskevat rajoitukset saattavat johtua oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa säädetystä todistelukielloista, joiden mukaiset salassapitovelvollisuudet ja vaitiolo-oikeudet ovat pääosin voimassa myös rikoksen esitutkinnassa. Valtion virkamieslain 17 §:n (750/94) mukaan virkamies ei saa luvatta muille ilmaista virkamiesasemassaan tietoon saamaansa seikkaa, joka on erikseen säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi tai joka koskee toisen terveydentilaa taikka jota asian laadun vuoksi ei muutoin ilmeisesti saa ilmaista. Virkamiehen salassapitovelvollisuus saa virkamieslain 17 §:n mukaisesti sisältönsä voimassa olevan lainsäädännön lisäksi jatkuvasti muuttuvista määräyksistä ja toimintaohjeista.

Voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyy useita satoja säännöksiä viranomaisten salassapitovelvollisuudesta. Lainsäädäntöön sisältyy myös joukko säännöksiä, joissa oikeutetaan jokin viranomainen yleisesti saamaan muilta viranomaisilta tehtäviensä hoitamiseksi tarpeellisia tietoja. Suurimpana ongelmana tällaisten säännösten soveltamisessa on tällä hetkellä pidettävä niiden suurta lukumäärää, hajanaisuutta ja osittaista päällekkäisyyttä.

Tähän lakiehdotukseen sisältyvillä säännöksillä ei ole mahdollista ratkaista viranomaisten välisen tietojenvaihdon oikeudellisen sääntelyn yleisiä ongelmia, vaan tämä edellyttää salassapitovelvollisuutta ja tietojensaantioikeutta koskevien säännösten järjestelmällistä tarkistamista erillisenä lainsäädäntöhankkeena. Toisaalta tiedonsaannin turvaaminen säätämällä siitä kunkin erityislain yhteydessä edellyttää laajaa säädösten täydentämistä sekä jatkuvaa uuden lainsäädännön seuranta.

Valiokunta viittaa poliisilakiehdotukseen liittyvään mietintöön kirjaamaansa lausumaan, jossa valiokunta edellyttää hallituksen ryhtyvän pikaisesti toimenpiteisiin julkisuus- ja salassapitosäännösten uudistamiseksi, jolloin määritellään kokonaistarkastelun perusteella kriteerit viran-

omaisten oikeudelle saada tietoja toisilta viranomaisilta ja muilta tahoilta ottaen samalla huomioon yksityisyyden suojaan liittyvät kysymykset sekä keinot tiedon luovuttamiseen ja salassapitoon liittyvien kollisiotilanteiden ratkaisemiseksi.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta on päättänyt hyväksymään ehdotetun 7 §:n hallituksen esityksen pohjalta. Valiokunta katsoo kuitenkin, että rajaamalla lakitekstissä tiedonsaantioikeus puolustusvoimien poliisitoiminnan osalta ainoastaan yksittäistapauksiin voitaisiin ilmaista hallituksen esityksessä lausuttua paremmin se käyttötarve, joka puolustusvoimilla tulisi tämän säännöksen osalta olemaan.

8 §. *Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä.* Pykälä vastaa tietojensaantia yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä koskevan poliisilain 36 §:n 2 momentin säännöstä. Valiokunta pitää perusteltuna, että puolustusvoimilla on lakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitettujen rikosten tutkinnassa sekä turvallisuus- ja valvontatehtävissä käytettävissä samat toimivaltuudet kuin poliisilla on vastaavien rikosten tutkinnassa sekä turvallisuus- ja valvontatehtävissä poliisilain 36 §:n 2 momentin nojalla.

4 luku. Henkilörekistereitä koskevat säännökset

9 §. *Henkilörekisterit.* Valiokunta toteaa, että tutkintapöytäkirjoja säilytettäessä noudatetaan yleistä arkistolainsäädäntöä. Pöytäkirjoja säilytetään 50 vuotta. Jotta tarvittavat tiedot voitaisiin löytää arkistosta, tarvitaan aktiivisessa käytössä olevan rekisterin lisäksi erillinen arkistohakemisto, johon talletetaan asian tunnistamiseksi tarpeellinen tieto. Näin menetellen esimerkiksi asianomistajaa koskevia tietoja ei tarvitse säilyttää rikostietorekisterissä muita tietoja pidempää aikaa. Hakemisto palvelisi myös tutkintapöytäkirjoja tarvitsevia asianomistajia esimerkiksi korvausasioissa, jotka saattavat tulla ajankohtaisiksi vasta useiden vuosikymmenien kuluttua itse tapahtumasta, johon kyseiset tutkintapöytäkirjat liittyvät.

Koska on perusteltua säätää kaikista puolustusvoimien poliisitoimintaan liittyvistä henkilörekistereistä ehdotetussa laissa, valiokunta ehdottaa 9 §:n 2 momenttiin lisäystä rikostietorekisterin arkistohakemistosta.

10 §. *Rikostietorekisteri.* Tämän pykälän 1 momenttiin valiokunta ehdottaa lisäystä, jonka mukaan rikostietorekisterin arkistohakemistoon

saisi tallettaa asian yksilöimiseksi tarvittavat tiedot. Sanottuja tietoja olisivat nimitietojen lisäksi lähinnä rikosilmoituksen numero, rikosnimike ja rikoksen tekopäivä.

Lisäksi valiokunta ehdottaa 10 §:n 1 momenttiin 2 §:n muuttamisesta johtuvaa teknisenä pidettävää täsmennystä.

11 §. *Turvallisuustietorekisteri.* Valiokunta ehdottaa 11 §:n 1 momentin kirjoittamista vastaavalla tavalla kuin 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa on turvallisuus- ja valvontatehtävät määritelty. Lisäksi valiokunta ehdottaa 2 §:ään tehdyn muutoksen johdosta 11 §:n 1 momenttiin teknisenä pidettävää täsmennystä.

Hallituksen esityksen 11 §:n yksityiskohtaisia perusteluita on syytä täydentää selostamalla rekisteröinnin keskeisiä perusteita esitystä jonkin verran tarkemmin. Turvallisuustietorekisteriin on tarkoitus kerätä tietoa muun muassa ulkomaisista tiedustelupalveluista, niiden henkilöstöstä ja toimintamenetelmistä. Luonnollisesti on perusteltua keskittyä niihin sotilaallisiin tiedustelupalveluihin, jotka todennäköisesti ja kokemusperäisesti kohdistavat toimintansa Suomen sotilaalliseen maanpuolustukseen. Saadun selvityksen perusteella tarkoitus on, että rekisteröidään potentiaaliset tiedustelutahot, heidän toimintatapsansa ja menetelmänsä samoin kuin henkilöt, joista on annettu luotettavuuslausunto, sekä eräät turvallisuus- ja valvontatehtävien kannalta riskihenkilöt.

Turvallisuustietorekisteri on puolustusvoimien turvallisuus- ja valvontatehtävien ennalta estävän toiminnan rekisteri. Valiokunta pitää tärkeänä ottaen huomioon tietojen säilytysajan, että riittävän tarkkaan harkitaan, mitä tietoja kyseiseen rekisteriin rekisteröidään. Tässä suhteessa apuna voidaan käyttää tarpeettoman rekisteröinnin välttämiseksi tilanteesta riippuen 12 §:n mukaisia käyttöäiltaan lyhyehköjä tilapäisiä henkilörekistereitä ja tallettaa tiedot turvallisuustietorekisteriin vasta, kun siihen voidaan katsoa olevan riittävät perusteet.

12 §. *Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettavat tilapäiset henkilörekisterit.* Valiokunta ehdottaa 2 §:ään tehdyn muutoksen johdosta 12 §:ään teknisenä pidettävää täsmennystä.

13 §. *Yksittäiseen tehtävään liittymättömät tiedot.* Pykälä mahdollistaisi sen, että myös yksittäisen tehtävän yhteydessä saatu tieto, joka ei liity siihen tehtävään, mutta joka on todellisen vaaran estämiseksi tai rikoksen torjumiseksi oleellinen, voitaisiin rekisteröidä, vaikka sanottu uusi tehtävä ei olisikaan tiedon tallettamishetkellä vielä

tarkasti rajautunut. Tiedon saisi rekisteröidä vain turvallisuustietorekisteriin tai henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuun tilapäiseen rekisteriin.

Tietojen vihjeluonteisuuden vuoksi niiden käyttäminen olisi tavallista rajoitetumpaa. Hallituksen esityksessä ehdotetulla vihjetietojen erityissäntelyllä toteutettaisiin osaltaan Euroopan neuvoston ministerikomitean tietosuojasuosituksen vaatimusta eri tietoluokkien erottamisesta mahdollisuuksien mukaan niiden tarkkuuden ja luotettavuuden perusteella.

14 §. Arkaluonteiset tiedot. Pykälän mukaan arkaluonteisia tietoja saisi rekisteröidä samojen periaatteiden mukaan kuin poliisitoiminnassa muutoinkin. Käytännössä tietojen rekisteröinti ei olisi laajaa, koska se voisi tapahtua vain lain 1 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä. Rikollista tekoa ja rangaistusta kuvaavien tietojen kerääminen ja tallettaminen johtuu välittömästi 1 §:ssä säädettyistä tehtävistä. Näitä rikostutkinnan sekä turvallisuus- ja valvontatehtävien ydintietoja saisi 14 §:n 1 momentin mukaisesti kerätä ja tallettaa silloin, kun se on 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien kannalta tarpeellista. Muiden arkaluonteisten tietojen rekisteröinnin olisi aina oltava 14 §:n 2 momentin mukaan kulloisenkin tehtävän kannalta välttämätöntä.

16 §. Tarkastusoikeuden rajoitukset. Pykälän 1 momentin mukaan rekisteröidyillä ei olisi tarkastusoikeutta turvallisuustietorekisteriin, koska tiedot ovat säännönmukaisesti sellaisia, että niiden antaminen voisi vahingoittaa valtion turvallisuutta. Peruste käy ilmi myös henkilöresterilain 12 §:stä.

Valiokunta ehdottaa 1 momenttiin informatiivista lisäystä, joka osoittaa suorasanaisesti kysymyksen olevan rekisteröidyn tarkastusoikeudesta.

Lakiehdotuksen 16 §:n 2 momentista puolestaan ilmenee selkeästi, että tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa turvallisuustietorekisterissä olevien rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

Valiokunta ehdottaa teknisuonteisena täsmennyksenä 16 §:n 2 momenttiin sanan ”turvallisuustietorekisteriin” jälkeen lisättäväksi sanan ”talletettujen”.

Valiokunta toteaa tässä yhteydessä lisäksi, että henkilöresterilain 32 § antaa tietosuojavaltuutetulle yleisen toimivallan tarkastaa henkilöresteriteitä.

18 §. Henkilöresterin tietojen poistaminen. Hallituksen esityksessä ehdotettu 18 § valtuuttai-

si asetuksella säätämään henkilöresteriteihin talletettujen tietojen säilytysajoista. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että myös tämä asia kuuluu hallitusmuodon 8 §:n 1 momentissa ilmaistun lailla säätämisen vaatimuksen piiriin. Lausunnon mukaan ehdotetussa muodossaan säännös on perustuslain vastainen, koska asia jäisi kokonaan säädettäväksi lakia alemmalla tasolla.

Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta 18 §:n muuttamista. Tiedot poistettaisiin rikostietorekisteristä pääsääntöisesti viimeistään 10 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika olisi tätä pidempi, tieto tulisi poistaa viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta. Esimerkkinä voidaan mainita, että virkarikoksen lyhin vanhentumisaika on viisi vuotta. Rikostietorekisterin arkistohakemiston tiedot saisi säilyttää yhtä kauan kuin aineiston, jota se koskee, eli 50 vuotta. Sama säilytysaika on säädetty poliisin tutkinta- ja virka-apujärjestelmän arkistohakemistolle.

On huomattava, että myös tietojen poistamiseen on sovellettava henkilöresterilakia, jollei tässä laissa toisin säädetä. Henkilöresterilain 15 §:n mukaan henkilöresterin pitäjän on huolehdittava siitä, että henkilöresterissä oleva, rekisterin käyttötarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto ilman aiheutonta viivästystä oikaistaan, poistetaan tai täydennetään, jos on ilmeistä, että tällainen tieto vaarantaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa taikka hänen etujaan tai oikeuksiaan. Henkilöresterilain 27 §:n mukaan rekisteri on hävitettävä, jos se ei ole enää rekisterinpitäjän toiminnan kannalta tarpeellinen. Sanotusta huolimatta valiokunta ehdottaa 18 §:n muuttamista myös siten, että tiedot on poistettava rikostietorekisteristä viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos, taikka viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon siitä, että syyte on hylätty. Syytteen hylkäämisellä tarkoitetaan tässä lainvoimaista oikeuden päätöstä.

Päeesikunnan tutkintaosaston esitutkintatehtävät ovat poliisin rikostutkintatehtävää rajoittavat. Sanottuja tehtäviä varten päeesikunnalla olisi vain yksi henkilöresteri, ehdotetun lain 10 §:ssä tarkoitettu rikostietoresteri. Vaikka lakiehdotuksen 1 § jo sinänsä rajaa niiden tietojen alaa, joita esitutkintaa toimitettaessa on

tarpeen kerätä ja tallettaa, rikostietorekisterin tietoinen olisi kuitenkin vaihtelevampi kuin poliisin yksittäisessä rekisterissä keskimäärin. Rekisterinpidon kannalta on perusteltua, että kaikkien rikostietorekisterin tietojen säilytysaika on sama, vaikka säilytysaika saattaa muodostua keskimäärin pidemmäksi kuin poliisin rekistereissä.

Turvallisuustietorekisteristä henkilöä koskevat tiedot poistettaisiin 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Erityisesti sotilaallista maanpuolustusta ja valtion turvallisuutta vaarantavien hankkeiden torjumiseen liittyvien tietojen kirjaaminen edellyttää toiminnan luonteen pitkäjänteisyyden vuoksi pitkää säilytysaika. Ehdotettu säilytysaika on sama kuin suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietojen säilytysaika.

Vaikka tilapäisten henkilörekisterien tietojen säilytysaika voitaisiin kokonaankin jättää henkilörekisterilain edellä mainittujen säännösten varaan, valiokunta ehdottaa pykälässä selvyuden vuoksi säädettäväksi, että tilapäisen henkilörekisterin tiedot poistetaan, kun tieto on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi, taikka viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos, tai viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on hylätty, sekä muutoin viimeistään yhden vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta. Tilapäisen henkilörekisterin luonteen huomioon ottaen valiokunnan ehdottama sääntely on varsin seikkaperäinen.

Kaikki henkilöä koskevat tiedot poistettaisiin rekisteristä kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta lukuun ottamatta turvallisuustietorekisteriä, koska laitoman tiedustelun alueella työskentely on pitkäjänteistä ja kohdistuu usein ilmiöihin eikä pelkästään yksilöihin vaikuttaen täten myös myöhempiin tapahtumiin.

Valiokunta ehdottaa lisäksi pykälän otsikon muuttamista muotoon ”Tietojen säilytysajat”.

5 luku. Erinäiset säännökset

19 §. *Vaitiolovelvollisuus.* Hallintovaliokunta ehdottaa, ottaen samalla huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyn säätämismääräyksen liittyvä huomautuksen, 19 §:n

kirjoittamista uudella tavalla hallituksen esitystä selkeämpään muotoon pykälää samalla täsmentäen, jolloin hallituksen esityksen 3 ja 4 momentti voidaan poistaa.

Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimien palveluksessa olevan, ehdotetussa laissa tarkoitettuja tehtäviä hoitavan vaitiolovelvollisuudesta. Vaitiolovelvollisuus ei hallituksen esityksen mukaisessa muodossa pykälän 3 momentin mukaan estäisi asian ilmaisemista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta. Esityksen säännös on niin väljästi muotoiltu, ettei sen perusteella ole esimerkiksi mahdollista arvioida salassa pidettävien tietojen saantia puoltavien intressien suhdetta niihin intresseihin, joita tietojen salassapitovelvollisuudella erilaisissa tilanteissa suojataan. Valiokunta ehdottaa säännöstä täsmennettäväksi niin, että siitä ilmenisivät ne perusteet, joilla salassa pidettävän tiedon tai asiakirjan voisi luovuttaa. Pykälän 1 momentin vahinkoedellytyslauseke on hiukan tiukempi kuin hallituksen esityksen 19 §:n 2 momentissa. Lähtökohtaisena olettamana valiokunnan ehdotuksessa on mainittujen tietojen salassapito. Yksitysyteen liittyvien tietojen kyseessä ollen valiokunta katsoo kuitenkin tiukennuksen olevan paikallaan. Pykälässä säädetty vaitiolovelvollisuus ehdotetaan ulotettavaksi myös niihin henkilöihin, jotka puolustusvoimien toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan saavat tietoonsa salassa pidettäviä tietoja tai asiakirjoja. Tällaisia tehtäviä voivat olla esimerkiksi lakiehdotuksessa tarkoitettujen henkilörekistereiden huoltoon liittyvät tehtävät.

Valiokunta toteaa, että sen ehdottamassa muodossa pykälän 2 momentin 1 kohdassa ilmaistaan periaate, jonka tarkoituksena on turvata mahdollisen muutoksenhaun tai kantelun asianmukainen käsittely ja tarkastuksen asianmukainen toimittaminen. Momentin 2 kohta viittaa lakiehdotuksen 20—22 §:ään. Momentin 3 kohdassa puolestaan on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan huomautus.

21 §. *Tietojen luovuttaminen muulle kuin sotilasviranomaiselle.* Valiokunta ehdottaa 21 §:n 1 momentin 1 kohdan täsmentämistä siten, että rekisterinpitäjä saa luovuttaa tässä laissa tarkoitettua henkilörekisteristä tietoja, jotka ovat poliisille tarpeen poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua tehtävää varten. Tällä tavalla tietojen luovuttamista rajoitettaisiin niin sanottuihin varsinaisiin poliisitehtäviin.

Lisäksi valiokunta ehdottaa 21 §:n 1 momentin 2 kohdan täsmentämistä siten, että tietoja saa luovuttaa rajavartiolaitoksen viranomaiselle valtakunnan rajojen ja raja- ja merialueen valvontaa varten. Täsmennys on tarpeen sen johdosta, että myös merialueen valvonta kuuluu rajavartiolaitoksen tehtäviin ja että pykälässä käytettäisiin samaa ”rajavartiolaitoksen viranomainen” -käsitettä kuin 22 §:n 1 momentissakin.

Valiokunta ehdottaa, että 21 §:n 3 momentissa säädettäisiin poliisille ja rajavartiolaitoksen viranomaiselle samanlainen oikeus saada puolustusvoimien rekistereistä tiedot kuin puolustusvoimilla olisi ehdotuksen mukaan poliisin rekistereistä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että 21 §:ssä tarkoitettujen tietojen saa luovuttaa maksutta ja myös teknisen käyttöyhteyden avulla taikka konekielellisessä muodossa, siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

22 §. *Luotettavuuslausunnot.* Valiokunta on arvioinut perustuslakivaliokunnan lausunnossa 22 §:n 3 momenttia koskevaa sääätämisyjärjestykseen liittymätöntä huomautusta siten, että perustuslakivaliokunta on pitänyt aiheellisena kyseisen momentin muuttamista niin, että kaikissa tapauksissa henkilöllä on oltava oikeus pyynnöstään saada tieto, onko hänestä annettu 22 §:n 1 momentissa tarkoitettu luotettavuuslausunto. Tässä yhteydessä on huomattava, että puolustushallinnon tehtävää hakenut saa puolustusvoimien ilmoituksen mukaan jo hakemuslomakkeesta tietää, että hänestä tullaan hankkimaan luotettavuuslausunto.

Valiokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyyn ja katsoo lisäksi, että henkilöllä on pyynnöstään oltava oikeus saada tieto siitä, onko hänestä hankittu 6 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuja tietoja sopivuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvelemista varten.

Valiokunta ehdottaa lisäksi perustuslakivaliokunnan sääätämisyjärjestystä koskevaan kannanottoon viitaten uutta 4 momenttia, jonka mukaan tietosuojavaltuutetulla olisi oikeus tarkastaa henkilöstä 3 momentissa tarkoitettujen luotettavuuslausunnon sekä 6 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen tietojen nojalla annettujen sopivuutta koskevien tietojen lainmukaisuus.

Myös tässä yhteydessä on syytä todeta, että henkilörekisterilain 32 § antaa tietosuojavaltuutetulle oikeuden tarkastaa niitä henkilörekistereitä, joihin luotettavuus- ja soveltuvuuslausunnot pohjautuvat.

26 §. *Yhteistoiminta poliisin kanssa.* Lakiehdotuksen 26 §:n perusteluissa on mainittu, että asetuksella säädettäisiin muun muassa tiedon toimittamisesta poliisille siviilihenkilöihin kohdistuneista rikostutkintatoimista ja sanotuista henkilöistä otetuista, pakkokeinolaissa tarkoitetuista henkilötuntemerkeistä. Tältä osin voitaneen edellyttää, että vastaavat tiedot toimitetaan myös rikokseen syyllisiksi epäillyistä sotilaista. Ehdotuksen tarkoituksena ei voine olla, että puolustusvoimien palveluksessa rikokseen syyllistyneet sotilaat ja siviilit saatettaisiin eri asemaan. Asialla on merkitystä myös sen vuoksi, että henkilöt tulevat eräissä poliisin lupahallintoasioissa muutoin kohdelluiksi eri tavoin.

Valiokunta pitää asian luonteesta johtuen asianmukaisena, että asetuksen valmistelu tapahtuu yhteistyössä sisäasiainministeriön kanssa sekä samalla mahdollisuuksien mukaan molempien hallinnonalojen henkilöstöjärjestöjä kuullen.

3. Muut kannanotot

Valiokunta on ottanut asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan esittämät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset, minkä vuoksi lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Valiokunta tähdentää kuitenkin perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten perusoikeuksien turvaamista käytännön toiminnassa.

Samalla hallintovaliokunta viitaten perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyyn katsoo, että lakiehdotuksen säätämiseksi ei hallintovaliokunnan käsityksen mukaan ole Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvaa estettä. Hallintovaliokunta on tehnyt lakiehdotukseen täsmennyksiä myös ottaen huomioon Euroopan neuvoston piirissä solmitun yksilöiden suojelua henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä koskevan yleissopimuksen määräykset (SopS 36/92). Saamansa selvityksen perusteella valiokunta toteaa yhteenvedona, ettei lakiehdotuksen hyväksymiselle valiokunnan ehdottamassa muodossa ole muutakaan kansainväliseen sopimukseen tai velvoitteeseen perustuvaa estettä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pi-

tää lakiehdotusta tarpeellisenä sekä puoltaa sen hyväksymistä valiokunnan ehdottamin muutoksin ja kannanotoin.

Valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Puolustusvoimien poliisitehtävät

Puolustusvoimat huolehtii:

(1 mom. 1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) *suojelupoliisille laissa säädettyä toimivaltaa kuitenkin rajoittamatta*, sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja *sotilaallisen* maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan *laittoman* toiminnan estämiseksi poliisin hallinnosta annetun lain (110/92) 10 §:n 1 momentissa tarkoitetuista turvallisuus- ja valvontatehtävistä, ei kuitenkaan rikostutkinnasta.

Asian laadun vaatiessa 1 momentissa tarkoitettu tehtävä (*poist.*) *suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa (poist.). Jos* tutkinnan puoleettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, *tehtävä on siirrettävä kokonaan poliisin suoritettavaksi (poist.).*

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

2 §

Organisaatio ja kelpoisuusvaatimukset

Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavat *päeesikunnan tutkintaosaston virkamiehet, jotka ovat saaneet tehtävän edellyttämän koulutuksen, ja puolustusvoimien sotilaslakimiehet.* Organisaatiosta ja virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista säädetään *tarkemmin* asetuksella.

3 §

Poliisitoiminnan (p o i s t.) periaatteet

Tässä laissa tarkoitettuja poliisin tehtäviä suo-

ritettaessa noudatetaan poliisilaissa (493/95) säädettyjä (*poist.*) periaatteita.

2 luku

Toimivaltuussäännökset

4 §

Toimivaltuudet

Edellä 2 §:ssä *tarkoitettulla (poist.)* virkamiehellä on 1 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä esitutkintalaissa (449/87), pakkokeinolaisissa (450/87) ja poliisilaissa poliisimiehelle säädetty toimivaltuudet. Pääesikunnan (*poist.*) *tutkintaosaston* päällikkönä toimiva virkamies tai puolustusvoimien sotilaslakimies toimii tutkinnanjohtajana 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa ja hänellä on sanotuissa tehtävissä lisäksi pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle esitutkintalaissa ja pakkokeinolaisissa sekä päälylystään kuuluvalla poliisimiehelle poliisilaissa säädetty toimivaltuudet (*poist.*). *Puolustusvoimien toimesta suoritettavassa esitutkinnassa ei saa käyttää telekuuntelua eikä televalvontaa.*

Toimivaltuuksia käytettäessä on soveltuvin osin meneteltävä siten kuin esitutkintalaissa, pakkokeinolaisissa ja poliisilaissa säädetään. Pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu teknistä kuuntelua koskeva päätös alistetaan pääesikunnan tutkintaosaston päällikkönä toimivalle virkamiehelle. Sanotun virkamiehen tekemä teknistä kuuntelua koskeva päätös alistetaan pääesikunnan operaatiopäällikölle. (uusi 2 mom.)

5 §

Tarkkailu ja tekninen tarkkailu turvallisuus- ja valvontatehtävissä

Sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja

sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan (*poist.*) laittoman toiminnan estämiseksi (*poist.*) on oikeus käyttää tarkkailua ja teknistä tarkkailua siten kuin poliisilain 30 §:ssä sekä 31 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Toimenpiteiden käyttämisestä päättää pääesikunnan (*poist.*) tutkintaosaston päällikkönä toimiva virkamies.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Tietojensaantia koskevat säännökset

6 §

Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekistereistä

Pääesikunnalla on 1 §:ssä mainittujen tehtävien suorittamista varten salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tarpeellisia tietoja (*poist.*):

1) väestötietojärjestelmästä rikostutkintaa sekä turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten väestötietolain 4 §:n 1 ja 3 momentissa ja 5 §:n 1 momentissa tarkoitetuista asioista;

2) oikeushallinnon tietojärjestelmistä rikostutkintaa sekä turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista ja syyttäjien päätöksistä, joiden mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta, annetuista rangaistusmääräyksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista sekä tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuista (*poist.*);

3) ulkoasiainministeriön ja poliisin tietojärjestelmistä myönnettyistä passeista, viisumeista ja oleskelu- ja työluvista turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten;

4) ulkomaalaisviraston tietojärjestelmästä turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten oleskelu- ja työlupaa sekä turvapaikkaa koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä; (*poist.*)

5) poliisin rekistereistä rikostutkintaa varten tekotapa-, tuntomerkki- ja vastaavia tietoja sekä tietoja kadonneesta omaisuudesta; sekä

6) poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön sopivuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvelemissa varten. (uusi 6 kohta)

(2 mom. *poist.*)

Tässä pykälässä tarkoitetut tiedot saa luovuttaa maksutta ja (*poist.*) myös teknisen käyttöyhteyden avulla taikka konekielisessä muodossa, si-

ten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. (2 mom. hallituksen esityksen 3 mom.)

7 §

Tietojen saanti muulta viranomaiselta

Pääesikunnalla on oikeus yksittäistapauksessa saada muulta kuin 6 §:ssä tarkoitettulta viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetulta yhteisöltä 1 §:ssä tarkoitettussa poliisitehtävässä tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tiedon käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Henkilörekistereitä koskevat säännökset

9 §

Henkilörekisterit

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja henkilörekistereitä ovat rikostietorekisteri ja sen arkistohakemisto, turvallisuustietorekisteri ja 12 §:n mukaan perustettavat tilapäiset rekisterit.

10 §

Rikostietorekisteri

Rikostietorekisteri on pääesikunnan (*poist.*) tutkintaosaston käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri, johon saa kerätä ja tallettaa 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettujen rikosten selvittämiseksi tarpeellisia tietoja. Rikostietorekisterin arkistohakemistoon saa tallettaa asian yksilöimiseksi tarvittavat tiedot.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

11 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri on (*poist.*) pääesikunnan (*poist.*) tutkintaosaston käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri, johon saa kerätä ja tallettaa tietoja, jotka ovat tarpeen sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen koh-

distuvan laittoman tiedustelutoiminnan tai sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseksi.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

12 §

Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettujen tilapäiset henkilökisterit

Pääesikunnan tutkintaosastossa poliisitehtäviä hoitavan virkamiehen tai virkamiesten muodostaman työryhmän käyttöön tarkoitettujen tilapäisen henkilökisterin perustamisesta päättää tehtävästä vastaava, puolustusvoimissa poliisiin tehtäviä suorittava virkamies, joka toimii myös rekisterinpitäjänä.

13—15 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

16 §

Tarkastusoikeuden rajoitukset

Sen lisäksi, mitä henkilökisterilain 12 §:ssä säädetään, lain 11 §:ssä tarkoitettua rekisteröidyn tarkastusoikeutta ei ole turvallisuustietorekisteriin.

Tietosuojavaltutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa turvallisuustietorekisteriin talletettujen rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

17 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

18 §

Tietojen säilytysajat

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan rikostietorekisteristä viimeistään 10 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä tai, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli 10 vuotta, viimeistään yhden vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta taikka viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos, tai viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on hylätty. Rikostietorekisterin arkistohakemistosta tiedot poistetaan 50 vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä.

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan turvallisuustietorekisteristä 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. (uusi 2 mom.)

Tilapäisen henkilökisterin tiedot poistetaan, kun tieto on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi, taikka viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos, tai viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon siitä, että syyte on hylätty, sekä muutoin viimeistään yhden vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta. (uusi 3 mom.)

Kaikki henkilöä koskevat tiedot poistetaan rekisteristä turvallisuustietorekisteriä lukuun ottamatta viimeistään yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta. (uusi 4 mom.)

5 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Vaitiolovelvollisuus

Edellä 2 §:ssä tarkoitettu virkamies ei saa luvatta muille ilmaista eikä käyttää hyödykseen tässä laissa tarkoitettua tehtävää hoitaessaan saamaansa tietoa tai asiakirjaa, jonka salassapitovelvollisuudesta on erikseen säädetty samoin kuin toisen yksityisyyttä koskevaa tietoa, jollei ole ilmeistä, että tällaisen tiedon antamisesta ei aiheudu haittaa asianomaiselle. Sama vaitiolovelvollisuus on muulla puolustusvoimien palveluksessa olevalla ja puolustusvoimien lukuun toimivalla tässä laissa tarkoitettua tehtävää suorittaessaan. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa ilmaista eikä käyttää hyödykseen senkään jälkeen, kun palvelussuhde puolustusvoimiin tai tehtävän hoitaminen puolustusvoimien lukuun on päättynyt.

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei estä tiedon tai asiakirjan antamista:

1) jos tieto on tarpeen puolustusvoimiin kohdistuvan muutoksenhaun tai kantelun käsittelemiseksi tai puolustusvoimiin kohdistuvan tarkastuksen suorittamiseksi;

2) jos kysymys on puolustusvoimien poliisitehtävien hoitamiseen käytettävien henkilökisterissä olevien tietojen luovuttamisesta siten kuin jäljempänä säädetään; tai

3) jos tiedon luovuttamisesta on lailla erikseen säädetty.

(3 ja 4 mom. poist.)

20 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

21 §

Tietojen luovuttaminen muulle kuin sotilasviranomaiselle

Rekisterinpitäjä saa luovuttaa tässä laissa tarkoitetuista henkilörekistereistä tietoja, jotka ovat tarpeen:

- 1) poliisille *poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua* tehtävää varten; sekä
- 2) *rajavartiolaitoksen viranomaiselle* valtakunnan rajojen ja raja- ja merialueen valvontaa varten.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Tässä pykälässä tarkoitettut tiedot saa luovuttaa maksutta ja myös teknisen käyttöyhteyden avulla taikka konekielisessä muodossa siten, kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Väistö, varapuheenjohtaja Dromberg sekä jäsenet Juurola,

22 §

Luotettavuuslausunnot

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on pyynnöstään oikeus saada tieto siitä, onko hänestä pyydetty tai annettu 1 momentissa tarkoitettu lausunto ja onko hänestä hankittu 6 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuja tietoja.

Tietosuojavaltuutetulla on oikeus tutustua edellä 3 momentissa tarkoitettuun lausuntoon ja 3 momentissa tarkoitettuihin henkilön sopivuuden arviointiin liittyviin tietoihin niiden lainmukaisuuden tarkastamiseksi. (uusi 4 mom.)

23—28 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Kallio, Kankaanniemi, Karpio, Kurola, Löf, T. Pohjola, Polvi, Puhjo, Pulliainen ja Ranta-Muotio.

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite 1

Lausunto 8/1995 vp

Hallituksen esitys 57/1995 vp

Hallintovaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 6 päivänä syyskuuta 1995 hallituksen esityksen n:o 57/1995 vp laiksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa hallintovaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Kalevi Klefström pääesikunnasta, lainsäädäntöneuvos Sami Manninen oikeusministeriöstä, tietosuojavaltuutettu Jorma Kuopus, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, apulaisprofessori Matti Pellonpää, professori Ilkka Saraviita ja apulaisprofessori Martin Scheinin.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa. Puolustusvoimat huolehtisi tiettyjen, puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön palvelussuhteeseen liittyvien rikosten tutkinnasta sekä turvallisuus- ja valvontatehtävistä sotilaallisen maanpuolustuksen alalla. Laissa säädettäisiin puolustusvoimissa poliisitehtäviä suorittavan virkamiehen toimivaltuuksista, poliisitoimintaa varten ylläpidettävistä henkilörekistereistä ja rekisterinpidosta.

Esityksen mukaan uusi laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.10.1995.

Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan lakiehdotuksen mukaiset valtuudet vastaavat uuden poliisilain valtuuksia, joiden säätämistä tavallisessa laissa perustuslakivaliokunta oli pitänyt mahdollisena. Tästä huolimatta on pidetty tarkoituksenmukaisena varata perustuslaki-

valiokunnalle tilaisuus antaa lausuntonsa lakiehdotuksesta.

Valiokunnan kannanotot*Valtiosääntöoikeudellinen arviointi*

Poliisitoimintaa sääntelevä laki on tyypillisesti sellainen säädös, joka voi herkästi joutua ristiriitaan kansalaisten perusoikeuksien kanssa, kuten valiokunta totesi poliisilakiehdotusta käsitellessään (PeVL 15/1994 vp). Nyt esillä olevan lakiehdotuksen säännöksistä valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellisiä ovat yhtäältä 1 ja 2 luvun säännökset, jotka muodostavat poliisitoiminnalliset valtuudet puuttua eri perusoikeuksiin, ja toisaalta henkilötietojen suojaan vaikuttavat säännökset hallitusmuodon uuden 8 §:n kannalta.

Poliisitoiminnalliset valtuudet

Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan poliisitehtäviä puolustusvoimissa hoitavilla virkamiehillä on tehtävissään esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja poliisilaissa poliisimiehelle säädetyt toimivaltuudet. Kyseiset lait on annettu tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Vastaavat toimivaltuudet voidaan antaa puolustusvoimien erinäisille virkamiehille tavallisella lailla, kunhan tällöin täyttyvät perusoikeusrajoituksiin vakiintuneesti kohdistetut sääntelyn tarkkuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Lisäksi varsinkin voimakeinojen käyttömahdollisuuden osalta on tällaisissa yhteyksissä tähdenntetty sitä, että valtuudet tulisi uskoa pelkästään poliisille. Tämän taustalla on näkemys poliisin erityisesti koulutuksen avulla hankkimista valmiuksista huolehtia tällaisista perusoikeussuojan kannalta herkistä valtuuksista. Käsiteltävänä

olevan lakiehdotuksen osalta tämä seikka merkitsee sitä, että perusoikeuksia mahdollisesti rajoittavia toimivaltuuksia käyttävät puolustusvoimien virkamiehet ovat näiden tehtävien vaatimuksiin nähden riittävästi koulutettuja.

Sääntelyn tarkkuuden ja täsmällisyyden osalta kysymys on siitä, että laista ilmenee riittävän selkeästi, kuka on oikeutettu käyttämään rajoitusvaltuuksia, mitä valtuuksia käytettäessä saadaan tehdä ja miten silloin on meneteltävä.

Lakiehdotuksen 4 ja 5 § viittauksiineen 2 §:ään sääntelevät toimivaltuuksia käyttävät virkamiehet. Ehdotettu 2 § on sisällöltään hyvin avonainen. Sitä on valiokunnan käsityksen mukaan täsmennettävä, jotta lakiehdotus voidaan tältä kannalta arvoituna käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Tässä yhteydessä tulisi ottaa huomioon myös edellä mainittu koulutusnäkökohta.

Näiden valtiosääntöoikeudellisten seikkojen huomioon ottamiseksi pykälä voitaisiin kirjoittaa esimerkiksi seuraavasti: ”Poliisiin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavat (poist.) pääesikunnan *tutkintaosaston virkamiehet, jotka ovat saaneet niitä vastaavan koulutuksen, ja puolustusvoimien sotilaslakimiehet.* Organisaatiosta ja virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista säädetään *tarkemmin* asetuksella.” Muutoksen johdosta joudutaan vastaavasti muuttamaan eräitä muitakin pykäläiä.

Lakiehdotuksen 4 §:n perusteella on selvää, mitkä toimivaltuudet voivat tulla käytettäviksi. Tältä kannalta ei niin ollen ole esteitä käyttää tavallista lainsäädäntöjärjestystä. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että telekuuntelun ja televälvonnän rajaaminen keinovalikoimasta olisi lakiteknisesti selkeintä ja yksinkertaisinta tehdä kyseisen pykälän ensimmäisessä virkkeessä, joka sääntelee ylipäätään sallittuja toimivaltuuksia.

Toimivaltuuksien käyttötappaa koskevia säännöksiä lakiehdotuksessa on vain satunnaisesti. Valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisen käsittelyjärjestyksen noudattamisen edellytyksenä tältä osin on sisällyttävä lakiin säännökset, joilla varmistetaan, että käytettäessä esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain mukaisia toimivaltuuksia myös näiden lakien sisältämät menettelysäännökset tulevat sovellettaviksi.

Lakiehdotuksen 5 § koskee poliisilain mukaista tarkkailua ja teknistä tarkkailua turvallisuus- ja valvontatehtävissä. On tärkeää, että puolustusministeriö antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuunte-

lun käytöstä, mikä antaa eduskunnalle mahdollisuuden arvioida käytäntöä. Poliisilain 30 ja 31 §:ssä tarkkailu ja tekninen tarkkailu on sallittu kohdistaa yhtä tapausta lukuun ottamatta vain kotirauhan piirin ulkopuolella oleviin henkilöihin. Kyseinen, tiettyihin edellytyksiin sidottu poikkeus liittyy välittömästi jotakin poliisitoimenpidettä edeltävään vaiheeseen.

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä (PeVM 25/1994 vp) perustuslakivaliokunta tähdensi kotirauhan piiriin ulottuvien toimenpiteiden välttämättömyyttä sen edellytyksenä, että niistä voidaan säätää tavallisella lailla. Valiokunnan käsityksen mukaan puolustusvoimien turvallisuus- ja valvontatehtävien osalta ei ole löydettävissä sellaista hallitusmuodon 8 §:n 3 momentin ensimmäisessä virkkeessä edellytettyä perustetta, joka välttämättömyydellä oikeuttaisi toimenpiteiden ulottamisen kotirauhan piiriin. Lakiehdotusta on muutettava tältä osin, jotta se voidaan käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Riittävää on rajata 5 §:n 1 momentin viittaus-säännöstä: ”... siten kuin poliisilain 30 §:ssä sekä 31 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään.”

Henkilötietojen suoja

Hallitusmuodon 8 §:n 1 momentissa säädetään: ”Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.” Henkilötietojen suoja koskeva lakiviittaus edellyttää perusoikeusuudistuksen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp) lainsäätäjän säätävän tästä oikeudesta, mutta jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan. Lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa toisaalta kuitenkin se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa lähtökohteisesti suojatun yksityiselämän piiriin.

Lakiehdotuksen 3 luvun säännösten mukaan pääesikunta saa laajat tietojensaantioikeudet muualla pidettäviin rekistereihin, ja 4 luvun perusteella se oikeutetaan itse pitämään erilaisia henkilörekistereitä. Hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin kannalta on ensisijaisinta, että tällaiset seikat järjestetään lain säännöksiin. Ehdotetussa sääntelyssä on hyväksyttävästi pyrityt yksityiskohtaisten normien antamiseen yleisluonteisuuden asemesta. Lain yleinen lähtökohta on siten asianmukainen.

Sääntöehdotusten sisällön osalta valiokunta on pyrkinyt arvioimaan niiden täsmällisyysasetta oikeusvarmuuden kannalta. Sääntelyn luon-

teen takia myös oikeusturvaan vaikuttavien järjestelyjen riittävyydellä on merkitystä.

Oikeusvarmuuden kannalta vakavin periaatteellinen epäkohta muodostuu siitä, että monin kohdin toimenpiteiden oikeutus jää sen varaan, onko jokin tarpeellista (ainakin 6—8 §, 10 ja 11 § sekä 13 ja 14 §). Sääntelyn tällaista avoimuutta on kuitenkin pidettävä ymmärrettävänä sääntelyn liittyessä rikolliseen toimintaan tai kansalliseen turvallisuuteen. Lakiehdotusta ei valiokunnan käsityksen mukaan voida sisällön tarkkuuden suhteen yleisellä tasolla pitää hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin vastaisena, joskin täsmällisyyden lisääminen on sinänsä toivottavaa. Valiokunta lisäksi korostaa, että viime kädessä kysymys jonkin tähän lakiin pohjautuvan toiminnan perustuslainmukaisuudesta voi tulla erikseen selvitettäväksi jälkikäteen. On tähdennettävä perusoikeuksien turvaamista käytännön toiminoissa.

Oikeusturvaan vaikuttavien järjestelyjen merkittävimmät kohdat ovat 16 §:n 1 momentti, joka epäilee rekisteröidyn tarkastusoikeuden turvallisuustietorekisteriin nähden, ja 22 §:n 3 momentti, joka osaksi tekisi mahdolliseksi jättää asianomaiselle ilmoittamatta luotettavuuslausunnon pyytämistä ja antamisesta. Edelliseen lainkohtaan liittyen on aihetta huomata, että tietosuojavaltuutetun tarkastusoikeus on pykälän 2 momentin perusteella voimassa. Jälkimmäisestä sääntelystä ei valiokunnan käsityksen mukaan aiheudu valtiosääntöoikeudellista ongelmaa, mikäli tietosuojavaltuutetulla on oikeus tutustua lausuntoon sen lainmukaisuuden tarkistamiseksi. Valiokunta kuitenkin huomauttaa, että 22 §:n 3 momentin loppusäännös tulisi asiallisesti aiheuttomana poistaa.

Edellä mainittuihin seikkoihin viitaten valiokunta katsoo, että lakiehdotus voidaan oikeusturvanäkökohtien kannalta arvioituna käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Jos kuitenkin kysymys tietosuojavaltuutetun tarkastusoikeudesta on vähänkään tulkinvarainen, asia tulee selkeyttää tässä laissa.

Tässä henkilötietojen suojasta oikeusvarmuuden ja oikeusturvan osalta aiemmin lausutuun perustein valiokunta myös katsoo, että lakiehdotuksen säätämiseksi ei edellä viitatuin varauksin ole Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvaa estettä.

Valiokunta on erikseen kiinnittänyt huomiota 18 §:ään, koska se valtuuttaisi asetuksella säätämään henkilörekistereihin talletettujen tietojen säilytysajoista. Myös tämä asia kuuluu hallitusmuodon 8 §:n 1 momentissa ilmaistun lailla säätämisen vaatimuksen piiriin. Ehdotetussa muodossaan säännös on perustuslainvastainen, koska asia jäisi kokonaan säädettäväksi lakia alemmalla tasolla.

Muita seikkoja

Lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentissa luetelluissa tehtävissä saattaa syntyä käytännön päällekkäisyyttä poliisin toiminnan kanssa. Siksi erityisesti momentin 4 kohtaa olisi asianmukaista yksityiskohtaistaa suhteessa suojelupoliisin tehtäviin.

Yhteistoimintaa sääntelevää pykälän 2 momenttia tulisi valiokunnan mielestä täsmentää seuraavasti: ”Asian laadun vaatiessa 1 momentissa tarkoitettu tehtävä *suoritetaan* yhteistoiminnassa poliisin kanssa (*poist.*). Jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, *on tehtävä siirrettävä* kokonaan poliisin suoritettavaksi (*poist.*).”

Lakiehdotuksen 19 §:n 3 momentti vastaa olennaisin osin poliisilain 43 §:n 3 momenttia, jota sisällöltään vastanneesta ehdotuksesta perustuslakivaliokunta (PeVL 15/1994 vp) esitti täsmennyshuomautuksen mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksen johdosta. Valiokunnan käsityksen mukaan käsillä olevaa säännöstä on syytä tarkentaa edes siten, että vaitiolovelvollisuuden estämättä asia saadaan ilmaista vain sellaisille tahoille, joille on säädetty oikeus saada tieto salassa pidettävästä seikasta.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä edellyttäen, että valiokunnan tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Häkämies, varapuheenjohtaja J. Koskinen, jäsenet Helle, Itälä, Jansson, Kallio, Korkea-oja, H. Koskinen,

Kuisma, Kurola, J. Leppänen, Nikula, Prusti, Puhjo, Rantanen ja Veteläinen sekä varajäsen Rehn.

PUOLUSTUSVALIOKUNTA

Liite 2

Lausunto 1/1995 vp

Hallituksen esitys 57/1995 vp

Hallintovaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 6 päivänä syyskuuta 1995 hallituksen esityksen n:o 57 laiksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että puolustusvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa hallintovaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Pekka Pitkänen sekä nuorempi hallitussihteeri Timo Turkki puolustusministeriöstä, poliisijohtaja Reijo Naulapää sekä ylikomisario Hannu Hannula sisäasiainministeriöstä, lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist sekä lainsäädäntöneuvos Leena Vettenranta oikeusministeriöstä, everstiluutnantti Erkki Laukkanen sekä apulaisosastopäällikkö Kalevi Klefström pääesikunnasta, puheenjohtaja Pirkko Mattila Puolustusvoimain Henkilökuntaliitto ry:stä, tietosuojavaltuutettu Jorma Kuopus sekä apulaisprofessori Martin Scheinin.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa, joka tulisi samaan aikaan voimaan kuin uusi poliisilaki ja laki poliisin henkilökäytännöistä eli 1.10.1995.

Nykyinen asetuksentasoinen sääntely ei täytä uuden poliisilain vaatimuksia. Poliisilain mukaan poliisin tehtäviä voidaan lailla antaa puolustusvoimien suoritettavaksi. Hallituksen esityksen mukaan myös henkilökäytännöistä koskevat säännökset on tietosuojasopimuksenkin määräykset huomioon ottaen tarpeellista saattaa lain tasoisiksi.

Lakiehdotuksen mukaan puolustusvoimat huolehtisi tiettyjen, puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön sanottuun palvelussuhteeseen liittyvien rikosten tutkinnasta sekä turvallisuus- ja valvontatehtävistä sotilaallisen maan-

puolustuksen alalla. Yleislakina poliisilaki koskisi myös puolustusvoimissa tapahtuvaa poliisitoimintaa, samoin kuin esitutkintalaki (449/87) ja pakkokeinolaki (450/87).

Valiokunnan kannanotot

Yleistä. Valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisenä ottaen huomioon, että 1.10.1995 voimaan tulevan poliisilain 50 §:n mukaan poliisin tehtäviä voidaan säätää ainoastaan lailla muun viranomaisen suoritettavaksi.

Hallituksen esitys sisältää näennäisestä suppeudestaan huolimatta varsin laajan kokonaisuuden. Silti se on kaikesta päätellen valmisteltu kiireisesti. Myös lakiehdotuksen eduskunkakäsittelyyn varattua aikaa valiokunta pitää asian merkittävyyden ja esitykseen liittyvät monet ongelmat huomioon ottaen liian lyhyenä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tehtyjen rikosten tutkinnan osalta lain tarve ei ole kovin suuri, koska sotilaskurinpitolaki jo sisältää pitkälti vastaavat valtuudet. Uutta sääntelyä kaippaa ennen muuta siviilihenkilöiden asema, mikäli sitä halutaan sisällöllisesti muuttaa ehdotetulla tavalla.

Rikosten ja turvallisuusuhkien torjunnan osalta uhkaa laitton tilanne lokakuun alusta lukien, jollei lakia saada tuolloin voimaan. Tältä osin joudutaan tarkastelemaan myös perusoikeusrajoitusten ehtoja, joihin perustuslakivaliokunta ottanee kantaa omassa lausunnossaan.

Puolustusvoimien poliisitoiminnan sisältö. Saadun selvityksen mukaan puolustusvoimien oman poliisitoiminnan tarve johtuu yhtäältä tarpeesta saada puolustusvoimissa tapahtuneet rikokset nopeasti ja puolustusvoimien toiminnan erityispiirteet ja -määräykset huomioon ottaen asian-
tuntevasti selvitettyiksi. Toisaalta puolustusvoimat katsovat tarvitsevänsä omaa poliisitoimintaa sotilaalliseen maanpuolustukseen ja puolus-

tusvoimien turvallisuuteen kohdistuvan laitton tiedustelutoiminnan estämiseksi ja paljastamiseksi. Poliisitoiminnan tehtävälueiksi, joista puolustusvoimat huolehtii, ehdotetaan lakiehdotuksessa rikostutkinta sekä turvallisuus- ja valvontatehtävät.

Puolustusvoimat huolehtisi sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen esitutkinnasta, kuten nytkin. Vuonna 1994 käsiteltiin sotilasoikeudenhoitomenettelyssä runsaat 6 100 tapausta. Valtaosa rikkeistä on vähäisiä ja tapaukset ovat tutkinnallisesti useimmiten yksinkertaisia ja selviä. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että tällaiset rikkomukset jatkossakin tutkitaan ja käsitellään puolustusvoimien omassa oikeudenhoitomenettelyssä.

Ehdotus siitä, että myös tietyt puolustusvoimien palveluksessa olevien siviilihenkilöiden rikokset voitaisiin tutkia puolustusvoimissa, merkitsee laajennusta nykyiseen verrattuna. Tätä muutosta on perusteltu sillä, että puolustusvoimien palvelukseen on takavuosina enenevässä määrin otettu siviilejä tehtäviin, joissa sotilaskoulutus ei ole välttämätöntä. Hallituksen esityksessä on edellytykseksi siviilihenkilöä koskivalle tutkintatoimivallalle asetettu se, että on syytä epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas. Valiokunta pitää tätä vähimmäisedellytyksenä eikä näe tarvetta laajentaa siviilihenkilöä koskevaa tutkintatoimivaltaa yleisemmäksi.

Sotilaallisen maanpuolustuksen alaan kuuluvista laitton tiedustelutoiminnan ehkäisemistä ja selvittämistä koskevista tehtävistä — esitutkintaa lukuun ottamatta — huolehtisivat ehdotuksen mukaan nykyiseen tapaan puolustusvoimien poliisitehtäviä hoitavat viranomaiset. Esitutkinnan näissä rikoksissa suorittaisi poliisi. Ehdotetun lain mukaan poliisitehtävissä toimivien puolustusvoimien virkamiesten toimivalta olisi rikostutkintatehtävissä pääsääntöisesti sama kuin poliisilla lukuun ottamatta pakkokeinolaissa tarkoitettua telekuuntelua ja televalvontaa koskevaa toimivaltaa.

Eräitä ongelmakohtia. Valiokunta toteaa, että luvattoman tiedustelutoiminnan torjunnasta vastaava yleisviranomainen niin siviili- kuin sotilastiedustelunkin osalta on edelleen suojelupoliisi. Tätä taustaa vasten lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohta määrittelee puolustusvoimien toimivallan liian väljästi. Kohdan perusteella kylläkin todetaan toiminnan kuuluvan puolustusvoimien turvallisuus- ja valvontatehtävän piiriin, ”jos puolustusvoimien palveluksessa oleva henkilö on todennäköisin syin osallisena”

kyseiseen toimintaan. Tätä rajoitusta ei löydy lakitekstistä. Valiokunta ehdottaa em. kohtaa täsmennettäväksi siten, että se olisi yhdenmukainen perustelujen kanssa. Mahdolliset toimintojen päällekkäisyydet ja epäselvät vastuukysymykset on selvitettävä tarvittaessa tapauskohtaisesti yhteistoiminnassa suojelupoliisin ja puolustusvoimissa turvallisuustehtäviä hoitavien kesken.

Puolustusvoimien poliisitehtävät eroavat sisäasiainministeriön alaisesta poliisitoimesta (pl. rajavartiolaitos) siinä, että niissä ei toteuteta parlamentaarisen vastuun periaatetta. Puolustusvoimien poliisitehtävistä huolehtivat pääesikunta tai sen alaiset hallintoyksiköt. Puolustusministerillä ja puolustusministeriöllä ei ole valtaa piddättää päätettäväkseen yksittäistä poliisitehtävää tai muutoin määrätä yksittäisistä toimenpiteistä. Ehdotus noudattaa tältä osin ministeriön ja pääesikunnan tehtäväjaossa yleisesti omaksuttua linjaa.

Esityksen toteuttaminen vahvistaisi tähän saakka noudatettua käytäntöä, jonka mukaan puolustusvoimat itse tutkii keskuudessaan tapahtuneita rikoksia. Tätä ovat jotkut asiantuntijatahot pitäneet epäasianmukaisena — etenkin, kun samanaikaisesti on vireillä uudistus, jossa poliisin tekemiksi väitetyissä rikoksissa pyritään tästä käytännöstä eroon ja kaavaillaan siirtymistä riippumattoman tutkintaelimen asettamiseen.

Valiokunnan saamien selvitysten perusteella lakiehdotuksen suurimmat puutteet ovat sen tiedonsaantia ja tietojen luovuttamista koskevissa säännöksissä. Tältä osin ehdotukset ovat etenkin Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten valossa ongelmallisia. Esitystä valmisteltaessa ei ole ilmeisestikään riittävästi pohdittu esimerkiksi sen suhdetta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

Tietosuojavaltuutettu on katsonut, ettei tietosuojan kannalta ole suotavaa, mikäli rikostutkintaa koskevat tiedot kootaan useiden eri rekisterinpitäjien käsiin. Puolustusvoimien toimivalta ja rekisterinpito tulisi siten rajata välttämättömiinpäin. Hän toteaa myös, että tiedonsaantioikeus on esitetty lakiehdotuksessa laveaksi. Myöskään rekisteröidyn oikeusturvan kannalta tärkeitä säännöksiä ei ole poimittu lakiehdotukseen riittävän huolellisesti. Samoin tietojen luovutusta koskevat säännökset ovat tietosuojavaltuutetun mukaan liian laajat ja väljät.

Saatujen asiantuntijalausuntojen perusteella puolustusvaliokunta pitää lakiehdotusta keskenäisenä ja katsoo, että siihen on vielä tehtävä

varsin perustavanlaatuisia muutoksia. Hallintovaliokunta harkinnee, onko nämä käytettävissä oleva aika huomioon ottaen mahdollista ja tarkoituksenmukaista tehdä valiokuntakäsittelyssä vai joudutaanko asia palauttamaan uuteen valmisteluun.

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokunta esittää kunnioittavasti,

että hallintovaliokunta laatiessaan mietintöönsä ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, varapuheenjohtaja Laakso, jäsenet Kekkonen, Korteniemi, Lindqvist, Mähönen, Nurmi,

Pesälä, Piha, Pohjola, Pykäläinen (osittain), Saapunki ja Tiilikainen (osittain) sekä varajäsen Jääskeläinen.